שני לוחות הברית — אות פ' פריון

פירושו חן, וכך כתב רש"י בפרשת ויחי (בראשית מט, כב) בן פרת יוסף, בן חן, לשון ארמי אפריון נמטיי' לר' בבבא מציעא (קיט, א), עד כאן. והכוונה בפריון, שהאדם יראה תמיד שימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ויהיה טוב עם אלהים ועם אנשים. ותנן (אבות ג, י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו:

בפרק היה קורא (ברכות יז, א) מרגלא בפומא דאביי, לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך משיב חמה (משלי טו, א), ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם גוי, בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות. אמרו עליו על רב יוחנן בן זכאי, שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפי' גוי בשוק, עד כאן:

הוו מקבלין כל אדם בסבר פנים יפות (אבות א, טו), בפנים צהובות ופנים שוחקות, איש טוב מבשר טוב, והרע מכסה ומעלים:

כתב אבא מורי ע"ה בצוואת יש נוחלין, אל תשנו מן המנהג, בכל מקום אשר תהיו תתנהגו עצמיכם כמנהג המקום ההוא, ואז תהיו אהובים להם. א"ר תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, ומלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם (ב"מ פו, ב). ועוד אמרו רז"ל (בר"ר מח, יד) עלית לקרתא נהוג בנימוסא, עכ"ל:

אמר החכם, אל ימעט בעיניך שונא אחד, ואל ירבה בעיניך אלף אהובים. וחכמי המשנה אמרו על זה הדרך (אבות ד, ג) שאין לך אדם שאין לו שעה:

והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר לב, כה), רז"ל למדו מכאן שצריך אדם להרחיק את עצמו מהחשד, כדתנן במסכת שקלים (ג, ב) אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות, ולא במנעל ולא בסנדל, שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני. ושמא יעשיר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר. שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל. ומן הנביאים, שנאמר (יהושע כב, כב) אל אלהים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע. מן הכתובים, שנאמר (משלי ג, ד) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. וכיוצא בזה מה שאמרו רז"ל (חולין מד, ב), הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו:

ובמסכת ברכות פרק היה קורא (לא, ב) ותען חנה ותאמר לא אדוני (ש"א א, טו), אמר עולא ואיתימא ר' יוסי בר חנינא, אמרה ליה לא אדון אתה בדבר הזה, א"ר הכי אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה, לא איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתנו לכף חובה, ולא דנתני לכף זכות. מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי. א"ר אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיע כו'. ויען עלי ויאמר לכי לשלום (שם יז), א"ר אליעזר מכאן להחושד את חבירו בדבר שאין בו, שצריך לפייסו. ולא עוד אלא שצריך לברכו, שנאמר (שם) ואלהי ישראל יתן את שאלתך, עד כאן. וכן מצינו הרבה דברים בתלמוד שאמרו מפני החשד:

ויש ליתן שני טעמים לדבר. אחד כדי שיתרבה כבוד שמים, שאם אדם אחד נחשד בדבר עבירה, אז ח"ו נתמעט כבוד שמים, כי יאמרו פלוני זה מרד בהש"י ועשה כך וכך. גם אולי ילמדו אחרים ממנו לעשות גם כן ככה ח"ו, על כן כגון דא צריך להודיע, וכמ"ש בני גד ובני ראובן (יהושע כב, כב) אל אלהים הוא יודע וישראל הוא ידע כי לא במרד ובמעל כו'. וטעם השני, כי ה' חפץ שנאהוב איש את אחיו, והשונא עובר בלאו שנאמר (ויקרא יט, יז) לא תשנא אחיך בלבבך. ואהבה היא המצוה אשר עליה עומד כל התורה ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח). ואם

הוא סובר שחבירו עשה עבירה אז מותר לשנאתו, כדאיתא בפרק ערבי פסחים (פסחים קיג, ב) כי תראה חמור שונאך רובץ (שמות כג, ה), דמיירי בזה הענין שראה בו דבר עבירה שמותר לשנאתו, ואפי' מצוה לשנאתו, שנאמר (משלי ח, ג) יראת ה' שנאת רע, ואומר (תהלים קלט, כא) הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי. אבל בהסתלק החשד, אז כבוד שמים במקומו מונחת גם אהבת הבריות:

על כן יראה האדם שכל מעשיו יהיה לשם שמים להרבות כבוד המקום, ויהיה טוב עם אלהיו ועם אנשים, וכשרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. ואל תטעה בפירוש זה ולא תאבה לעצת היצה"ר המסיתך ומורה לך היתר ומסביר לך סברות שיש לך מצוה ושכר על מה שתתהלל ותתפאר לגלות להם חכמתך וחסידותיך, כדי שיאהביך ותמצא חן בעיניהם ויהיה רוחם נוחה הימנך, כי זהו ענף מהגאוה. רק הפירוש הוא, אם האדם ירא שמים בסתר, גם בנגלה עושה מצות הש"י ומסלק כל חשד מעצמו, האדם כזה שנכנס רוח חן בלבות בני אדם עליו אע"פ שאין מראה חסידות בפניהם ולא מגלה ענייניו להם רק מעצמו חוט של חסד משוך עליו שרוח הבריות נוחה הימנו, אז הוא סימן מובהק שרוח המקום נוחה הימנו, ועל דרך שנאמר (משלי טז, ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו:

ויש לפעמים בני אדם הנאהבים לבריות מכח שמחניפין להם ומקרבים הנייתן, והם שנואים למקום כשאין מקיימים התורה והמצות. וזהו שדקדקו כל שרוח הבריות כו', ולא אמרו כל האהוב לבריות כו', אלא האהבה שהיא תלויה בדבר אינו כלום, רק כשהתעוררת הוא מצד רוח הפנימיות שהבריות נחה עליהם רוח פנימיי רוח חן על זה האיש מעצמן בלי חנופה וקבלת תועליות גדולות ממנו, רק שמדותיו ישרים בעיניהם ומחזיקים אותו לטוב עם אלהים ועם אנשים, אז רוח המקום נוחה הימנו. ועל כל פנים נוסף על צדקתו וחסידתו נגד ה', יראה שיהיה נחמד למטה ג"כ, כדמרגלא בפומיה דאביי כדלעיל (ברכות יז, א), כי זהו בעצמו רצון הש"י. שנינו במסכת עדיות סוף פ"ה, בשעת מיתת עקביא בן מהללאל אמר לו בנו, אבא פקוד עלי חבירך. אמר ליה איני מפקיד. אמר ליה שמא עילה מצאת בי. אמר ליה לאו, מעשיך יקרבוך, ומעשיך ירחקוך, עד כאן:

בכלל נחמד למטה הוא תוכחת מוסר של אבא מורי ע"ה בצוואת יש נוחלין וזה לשונו, הוו זהירין שלא תריבו עם הקהל לעולם, לא בעבור מס ולא בעבור צדקה ולא בעבור שררה ולא בעבור שום דבר בעולם, אף אם נראה בעיניכם שהקהל עושה לכם עולה גדולה. אך דברו ענייניכם לפניכם בנחת, רק שפתותיכם נעות וקולכם לא ישמע לצעוק לפניהם כדרך אנשי ריב ומדון, ואחר כך כאשר יצא עליכם מהם כן תעשו לא תסורו מן הדבר אשר יגידו לכם ימין ושמאל, רצה לומר אפילו אם יהיו הדברים בעיניכם כמחליף הימין בשמאל אפילו הכי תעשו כמצוותם, כי יש לכם לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין כי רוח ה' על ראשי העם ומנהיגיו, ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול, ואמרו רז"ל (סנהדרין לח, ב) הראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו דור ודור ומנהיגיו כו', ואמרו רז"ל (ברכות נח, א) על ומתנשא לכל ראש (דה"א כט, יא), אפילו ריש גרגותנא מן שמים מוקי לי' כו'. ועוד כי כח רבים עדיף, ותמיד דברי יחידים בטלים הם אצל רבים, ואפי' במחלוקת שהיא לשם שמים, ואפילו האמת עם היחידים, כמו שמצינו (ב"מ נט, ב) בר"א הגדול שברכוהו החכמים על שהיה חולק על רבים, ולא השגיחו לכל האותות והמופתים אשר עשה לפניהם, כגון חרוב זה יוכיח, אמת המים יוכיח כו'. על כן אנכי מצוה אתכם ומזהיר אתכם באזהרה יתירה שתרחיקו מזה הדבר ומן הדומה לו הרחק מאוד. עד כאן לשון אבא מורי עליו השלום:

נשלם אות פ"א